THE BOOK WAS DRENCHED

ललित साहित्य प्रकाशन : २ :

शांति

कविता संग्रह

इंदिरा

मूल्य दोन रुपये

: प्रकाशिका :

सौ. सुधा रायकर
श्रीसरस्वती निवास
श्री कृष्ण नगर
पोस्ट : बोरिवली



: प्रथमावृत्ति :



: मुखपृष्ठ :

द. ग. गोडसे



: मुद्रक :

गणेश सदाशिव बेंद्रे
जय गुजरात प्रेस
गांवदेवी, मुंबई ७



: एकमेव विक्रेते :

जय हिंद प्रकाशन
आंबावाडी, मुंबई २



'सहवास' नंतर बरोबर दहा वर्षांनीं माझा असा हा कवितासंग्रह निघत आहे. 'सहवास' मधील कांहीं कविता या संग्रहांत पुन्हा घेतल्या आहेत. इतर बहुतेक कविता 'सत्यकथा' व 'साहित्य' या नियतकालिकांतून प्रसिद्ध झाल्या आहेत.

टिळकवाडी, बेळगांव
ऑक्टोबर, १९५१

इंदिरा

अनुक्रम

शेला

निर्मळ निर्भर वातावरणीं
धुकें तरंगे धूसर धूसर
झगमगते अन् नक्षी त्यावर
सोनेरी किरणांची सुंदर !

थंड गुलाबी कार्तिकांतला
हवाहवासा स्पर्श तयाचा
सुगंध त्याला नाजुक मादक
नव्या उमलत्या बूच फुलांचा !

चारुदत्त हा कोण कोठुनी
अंगावरला फेकित शेला
वसंतसेना वसुंधरेनें
झेलुन तो हृदयाशीं धरला !

केव्हांपासून ही ।

केव्हांपासून ही लागे हुरहूर
फुललें अंतर अवचित

उगाच मी जातां पहाया दर्पणीं
तरळे नयनीं गोड हसें

लागलें वाटाया मारें हें नवीन
गुंगलें मन्मन नाविन्यांत

नवीनच कांहीं मना उमगलें
हळूंच हंसले पंचप्राण

दिवसाच्या मनीं चांदणें दाटलें
मन भारावलें तसें माझें

सूर्योदयापूर्वी नभ कोंदाटतें
आणिक हसतें त्याच वेळीं

तसेंच हृदयीं कांहींसें दाटलें
तरीही वाटलें गोड कांहीं

*

आई

कळ्या माझ्या आनंदाच्या
साठविल्या माझ्याकडे
फुलवाया तुझ्यापुढें.

आंसवें मी साठवीलीं
पापणीच्या काठोकाठ
तुझ्यापाशीं देण्या वाट.

ठरविलें मनापाशीं
बोलायाचें कितीतरी
निजूनियां मांडीवरी.

किती लांब वाटे काळ
आई, कधीं भेटशील ?
जीव झाला उतावीळ !

कुठें !

केव्हांपासून पाखरूं
घालतसे गोड शीळा
कुठें बोलावितें मला !

आडदांड येई वारा
ओढी पदर धरून
कुठें नेई बोलावून !

ढगाआडून चांदणी
पुढें येई खूणा करी
बोलविते कोठें तरी !

येती सागराच्या लाटा
आदळती पायांवरी
बोलाविती कोठें परी !

अधीरून गेलें मन
पंख राहे फुगवून
कुठें जाणार उडून ?

नका बाई करूं घाई
जीव माझा भांबावला
कुठें येऊं सांगा मला !

कोठें खोल तळांत

कोठे खोल तळांत पूर्वस्मृतिचे ज्वालामुखी जागृत,
त्यांची साहुन आंच नित्य मन हें आंतूनिया पोळलें.
कांहीं जे पडदे तसेच उरले पृष्ठावरी नाजुक
सारू दूर तया, कसें सहन तें होईल मातें तरी !

मौक्त्यें जाति झराझरा झिरपुनी त्यांचे चरे राहिले
कांहीं खोल जिव्हाळिंही उतरले; त्यांच्या कळा दु:सह;
दावूं का विचकून ते सहत ना ती कल्पनाही मना,
जाते झोंबुन आरपार हृदया, तें शक्य नाहीं मला.

दु:खें कैक मनीं रुतून बसलीं, कांट्यापरी टोचती
येथें हें सलतें म्हणून कशि मी दावूं तया स्पर्शनें
जातां तो हळुवार स्पर्श करण्या, होतात ज्या वेदना
दु:खाची पुनरुक्ति ती सहन ना होणार केव्हां मला !

माझी आण तुला, नको नजर तूं रोखूं अशी मन्मनीं
नेथें तें कढतें रसायन तुझ्या आणील नेत्रीं जल.

माझी प्रीति

सुकुमार माझी प्रीत
        रानांतल्या फुलावाणी
नको पाहूं तिच्याकडे
        रागेजल्या नयनांनीं.

लाजरी ही माझी प्रीत
        लाजाळूच्या रोपाहून
नको पाहूं वाट तिची
        तूंच घेई ओळखून !

मुग्ध मूक प्रीत माझी
        निर्झराची झुळझुळ
नको पाहूं उलगून
        अस्फुटसे तिचे बोल.

अल्लडशी प्रीत माझी
        सर तिला पाखराची
तुझ्या मनीं आढळली
        जागा तिला निवाऱ्याची.

चाहूल

लागतां चाहूल तुझी रे राजसा
उदरीच्या हंसा सुकुमारा.

इवल्या सोनुल्या तुझ्या बाळमूर्ती
रंगतात चित्तीं नानाविध.

आनंदें नितान्त मन हो बेभान
अमोलिक क्षण वाटती ते.

अनंत शयन सुखवी न जीवा
रुचे न विसावा काय बाळा !

विश्वदर्शनाची अनिवार हौस
काय धरलीस अंतरांत ?

म्हणून सारखा चालविला चाळा
असा अचपळा उन्मादक !

जेव्हां हा उन्माद जाई ओसरून
मन ये भरून औदास्यानें.

कुसुमकोमल तुझें तें पाऊल
बाळा ठेवशील विश्वांत ज्या

नाहीं रे तें आतां इन्द्राचें उद्यान
भीषण भयाण उग्ररूप !

ये रे, ये रे

ये रे, ये रे, चांदूमामा,
तुझा खोडकर भाचा
करीतसे केव्हांहून
हट्ट तुझ्या पंगतीचा.

चांदीच्या या ताटलींत
कालविला दहींभात
हात त्याला लावीना रे
तुझी पहातसे वाट.

ये रे, ये रे, चांदूमामा
नको आतां वेळ लावूं
रुसलेल्या लाडक्याला
किती वेळ समजावूं ?

बाळ आहे कडेवरी
हातीं घेऊनियां ताट
किती वेळ वाट पाहूं
तुझी आतां अंगणांत ?

दांतकणी

छान मखमली पेटी
हिरकण्या दोन पोटीं
ठेविसी कां लपवून
पाहसी कां बावरून !

तांबूसल्या नभावर
उमटली चंद्रकोर
ठेवी सांज लपवून
पाहसी कां बावरून !

उमलत्या कमळांत
परागांची लयलूट
नभ जाई सुगंधून
पाहसी कां बावरून !

निळें कांचरंगी तळें
आंत हंस तरंगले
कलकल आनंदून
पाहसी कां बावरून !

इवल्याशा शिंपलींत
मोतीदाणे झळाळत
रहाती का झाकळून
पाहसी कां बावरून !

गवसली बाई चोरी
चाळवणी पुरे करी
हास बाई हास म्हणीं
पाहूं दे ग दांतकणी.

प्रतीक्षा

कांचघरांतिल घड्याळ सुंदर
धडधड करितें त्याचें अंतर
अधीरतेनें होउन आतुर
दारावरतीं लावुनि डोळे, लक्षित केव्हांचें !

केव्हांची ही खुर्ची झुलती
उत्सुक देण्यास्तव विश्रांति
श्रमपरिहारास्तव तत्पर ती
पसरुन बाहू शांतपणानें तिष्ठत केव्हांची !

मित्रांच्या गुजगोष्टी घेउनी
जाड पाकिटें आलीं दुरुनी
शिणलीं मेजावरी बसुनी
घेइल कोणी उचलुन केव्हां बघतीं वाटेला !

सरंजाम हा आंत चहाचा
मेजावरतीं थाट तयाचा
मंथपणानें उभा कधींचा
मोहक अधिरे कटाक्ष फेंकुनि शोधी कोणाला ?

जरि झाकला, पात्रामधुनी
वाफेसंगें येइ उफाळुनी
खमंगसा हा वास धावुनी
आलें का कुणि पहावयाला घरभर दरवळला !

मंद गान हें तेलचुलीचें
भाव दावितें अधिरपणाचे
अल्लड आधण वरतीं नाचे
सळ सळ करुनी वाकवाकुनी शोधित कोणाला ?

बाळ होता रंगला

बाळ होता रंगला खेळण्यांत
विटी-दांडूचा खेळ अंगणांत
तोंच कोणी मार्गांत दिसे त्याला
खेळ टाकुनिया बाळ तो पळाला.

मूर्ति कोणा ती श्रान्त शिक्षिकेची
चवड होती हातांतही वह्यांची
बालहृदयाचा करुनिया विकास
थकुन परते ती आपुल्या घरास.

आइ आली आनंद फार झाला
बाळ जाउनिया बिलगला तियेला
भान खेळाचें उरलेंच त्यास नाहीं
पदर धरुनी तिजसवें आंत जाई.

बोलुं लागे लाडक्या गोड गोष्टी
मिठी घालुन कमरेस मूर्त छोटी
क्षीण हंसुनी ती करित दूर त्याला
" दूर हो रे जा कसा खेळण्याला. "

भार हातांतिल दिला फेकुनीया
आणि लोटी मंचकीं श्रान्त काया.
बाळ गेला रंगून खेळण्यांत
विटी-दांडूचा खेळ अंगणांत.

या हो सूर्यनारायणा

या हो सूर्यनारायणा
या हो या लौकर
सोन्याच्या पावलांनीं
भूषवा हें घर.

अंगण सारवील
रेखिलें स्वस्तिक
हळदी कुंकवानी
मंगलसूचक.

उघडीं दालनें हीं
स्वागता आतूर
या हो सूर्यनारायणा,
या हो या लौकर.

आकाश मध्यभागीं
आलांत भास्करा
तेजाच्या वर्षावांत
झगमगे धरा.

येऊं देत माझ्या घरीं
किरणाचे झोत
तेजस्वी पित्याचे ते
वात्सल्याचे हात.

उघडीं तावदानें
झरोके कौलारीं
रेंगाळोत घरामाजीं
किरणें रूपेरी.

सोन्याच्या वेशींतून
निरोप घेतांना
या हो या अंगणांत
सूर्यनारायणा.

आईच्या मायेहून
कोमल करांनीं
गोंजारा बालकांना
खेळती अंगणीं.

रंगवा तावदान,
शिणलें अंतर
गुलाबी आनंदांत
न्हाऊं दे संसार.

गाई गाई

आली बघ गाई गाई
शेजारच्या अंगणांत
फुललासे निशिगंध
घोटाळली वाऱ्यांत !

आली बघ गाई गाई
चालविली किरकीर
आळवाया तिला कां ग
दमलीस सुकुमार !

आली बघ गाई गाई
चांदण्याचे पायीं चाळ
लाविले का अवधान
ऐकावया त्यांचा ताल !

आली बघ गाई गाई
तुझ्या चांदोबाची बाळी
न्याहाळाया तिला कां ग
पापणीही थिरावली !

आली बघ गाई गाई
लोचनांचे घेई पापे
म्हणून का भारावले
डोळे माझ्या लाडकीचे !

आली बघ गाई गाई
लावी करांगुली गालीं
म्हणून का हासलीस
उमटली गोड खळी !

आली बघ गाई गाई
काढीतसे लांब झोका
दमलीस खेळूनिया
झाक मोतियाच्या शिंपा !

चिमुकलें डबकें

सरसर गेला पाऊस येउनी
जिकडे तिकडे झालें पाणी
टप टप ठिबके पानामधुनी
लोट चालले रस्त्यामधुनी
लगबग जाती कुठें धावुनी
घाई कसली – कुठें ओढणी !

मध्येंच रस्त्यावरी एकलें
सांचुन राही डबकें इवलें
जणूं खोडकर हट्टी बालक
तटुनी हटुनी राही नाहक
रुचे न त्याला जाणे धावुन
आणिक मिळणें ओढ्यालागुन.

आस कोणती मनीं धरूनी
बसे इथें हें खिन्न होउनी
गढूळ झालें चिखल माखुनी
गजबज करती चिलटें वरुनी
कुणी पोरटीं जातां येतां
खडे फेकती त्यांत खेळतां
कुणी न जाई त्याच्या जवळुन
जातां घेती वस्त्र आवरुन
तिरस्कारुनी त्याला बघती
शी शी म्हणुनी कुणी थुंकती

गर्वोद्धत कुणि मधेंच मोटर
भेदुनि जाई त्याचें अंतर.
कारंजीं चिखलाचीं उडती
शांत जलावर रंग तरंगती.

सर्व ताप हा घेई सोसुनी
खिन्नपणानें राही बसुनी.

येउन वरुनी कोमल रविकर
उजळूं पाहे याचें अंतर
येउनि वायूलहरी शीतल
हसवूं पाहे उदास पल्वल
कुणी बालिका गोजिरवाणी
शुभ्र सोनुल्या नावा सोडुनी
त्याच्या संगें खेळूं पाहे
परी कुणाला मुळीं न मोहे.

हास्यछटा मुळि दिसे न वदनीं
खिन्नपणानें राही बसुनी
स्थितप्रज्ञ हा मुनी कुणितरी
घोर तपातें इथें आचरी.

कडक उन्हाच्या समयीं कोठुनि
श्वान तिथें ये जीव घेउनी
केविलवाणें द्रुतभरू तें
मरणाला जणुं सादच देतें !
अंतकाळची तहान त्याची
शमली तेथें दोन जिभांची

आणिक पल्वल क्षणिक उजळलें
जणूं तपाचें सार्थक झालें
चमकुनि किंचित् रविच्या किरणीं
पहातां पहातां गेलें सुकुनी.

आंसवें

मैत्रीचें नातें होतें अपुलें जेव्हां
लागून ओढणी सहवासाची तेव्हां
मनिं दाटुन आल्या गोड भावना नाना
अन् एकान्तीं मीं ढाळियलें अश्रूंना.
मग जलस्नात त्या फुलासारखें झालें
मन माझें ताजें प्रसन्नतेनें भरलें.

मीं विवाहमाला तुझ्या घातली कंठीं
मजकडे पाहसी स्वर्ग आणुनी नेत्रीं
त्या गभीरमंगल समयीं डोळ्यांमधुनीं
निखळलीं आंसवें भरलीं मांगल्यानीं
घट सौख्याशेचा हृदयीं आला भरुन
जणुं त्यांतिल आले उसळुन बिंदू दोन.

अन् तेव्हांपासुन कितीकदां नयनांत
साठलीं आंसवें, ओघळलीं जोमांत
जे आले अश्रु उमलुन आनंदानें
जाहली तयांचीं फुलें तुझ्या स्पर्शानें
त्या अश्रुफुलांचा गंध जई दरवळला
संसार भासला मधु सुमनांचा झेला !

मन गेलें केव्हां दुःखानें व्याकुळुन
असहायपणानें भरुनी आले नयन
तव नजर बोलतां परी शांत गंभीर
हो इंद्रधनूपरि आर्त, पालटे नूर

जीं तुझ्याच साठीं आलीं अन् ओघळलीं
स्पर्शानें तुझिया फुललीं, खुललीं, हसलीं
तीं अतां आंसवें कुठे जाहलीं गुप्त—
जीं ढाळुन व्हावें दग्धचित्त हें शांत!

कातरवेळेला

कातरवेळेला, रिकाम्या दारांत
उभी मी रहात, केव्हांहून.
श्रमित आतूर, येशील हासत
ओढ ही मनांत, वागते का !
येई थंडगार, घेरून अंधार
आणखी अंतर, गारठतें.

रेखीव निवान्त, रस्याचें वाकण
वृक्षांची कमान, दाट वरी.
त्याच वाटेला कां, वळतें पाऊल.
लागते चाहूल काय तुझी.
नव्हे तें वाकण, दुधारी कट्यार
भेदिते अंतर, आरपार.

पदार्थ नाजूक, तुझ्या आवडीचे
पाहूनीया कांचे, मन माझें.
नित्य नियमानें, जातां चुलीपुढें
पडे जें सांकडें, सांगू कोणा.

उघडतां केव्हां, तुझे ते सन्मित्र
ज्ञानीयांचे ग्रंथ, बहूमोल.
अधोरेखितें त्या, स्मृतीच्या शलाका
लाविती आग कां, अंतराला.

तुजवीण आतां, तुझ्या या संसारीं
अंगाराच्या सरी, वर्षतात.
आंत बाहेरून, लागलीसे आग
तुझा घेत माग, येऊं कोठें ?

ही निळी पांढरी

ही निळी पांढरी शरदांतील दुपार
तापल्या दुधापरि ऊन हिचें हळुवार.
दाटली साय कीं स्निग्ध शुभ्र आकाशीं
फिरतात तशा या शुभ्र ढगांच्या राशी.

त्या ऊन दुधाचे घुटके घेत खुशाल
सुस्तींत लोळतो खालीं हिरवा माळ.
अन् बसल्या तेथें गायी करित रवंथ
वारीत शेपट्या, कोणी चरती संथ.

मांचल्या तळ्याचें पाणी लाल गढूळ
उमटलें त्यामधें दुपारचें आभाळ.
ती झाडी उलटी धुंद हलेना पान
नजिकच्या पुलाची उलटी भव्य कमान.

लावून समाधी बसल्या त्याच तळ्यांत
जलविहार करण्या म्हशी किती धुंदींत.
कुणि परीट तेथें काळ्या दगडावरतीं
धूतसे शब्द तो धुंद कोंदला भवतीं.

दोरीवर हाले कपड्यांची ती ओळ
तरळते संथ ती बगळ्यांची का माळ.
जवळीच लोळती कुणी गुराखी पोरें
कुणि पतंग सोडुन खेचित होतीं दोरे.

कां अशी विलक्षण इथें पसरली धुंदी ?
कां प्रसन्नता ही सुंदपणें आनंदी ?
कां गोड जाड्य हें पसरे धरणीवरतीं
रेंगाळत कां हें सौख्य विलक्षण भवतीं ?

दिस भरलेली ही काय तरी गर्भार
टाकीत पावलें चाले रम्य दुपार !

झंझावात

नव आवडता बघ आला वर्षाकाळ
किति कुंद गारठा, भरुनी येत अभाळ.
नाजूक झिमझिमे पाउस कौलावरतीं
मधुवर्षागानीं तन्मय होती वृत्ती.

शिरिं पाझरणारी घागर घेउन कोणी
लाजून उभी ही गौळण वाटे धरणी.
तो धुंद लाजरा ओला डौल पहात
बेभान जाहलों आपण येथ घरांत.

बाहेर गारठा बंद घराचीं दारें
किति ऊब सुखावह धगधगतात निखारे.
अन् लपेटुनीया उनी कोट अंगाशीं
किति सुखकर वाटे बसणें खिडकीपाशीं.

हे मधे ठेविले दोन चहाचे पेले
चवदार तयांतिल वाफ उफाळुन खेळे.
अन् तुझ्या करांतिल उंची शुभ्र सिगार
वलयांतुनि वितरे दर्प तिचा सुकुमार.

सैगलचें चाले गान करुणगंभीर
त्या वातावरणा आणित न्यारा नूर.
क्षणिं तोंच कडाडे वीज किती जोरांत
क्षणभरी लखलखे वसुधा अंधारांत.

अन् स्वप्नांतुन हें दचकुन उठतें चित्त
तें स्वप्नच का हें स्वप्न पडावी भ्रांत.
नभ अवघें गेलें मेघांनीं व्यापून
चारीहि दिशांनीं आलें अंधारून.

हा पिसाटापरी धावत वारा ओला
खल दुःशासन कीं झोंबतसे धरणीला.
भयभीत बिचारीं गुरें पाखरें पळतीं
त्या पाचोळ्याची कुणास ठावें नियती.

अन् थेंब टपोरे सर्पापरि ते थंड
वेगांत धावती फोडुन काळे खंड.
कडकडे वीज मग उठे काय कल्लोळ
मिळण्यास निघाला नया धुळीचा लोळ.

हीं अतां घराचीं मनाड उघडीं दारें
बेफाम धावती उभे त्यांतुनी वारे.
तें पहात तांडव उभी राहतें येथ
दडपून मनांतिल मनांत झंझावात.

उत्फुल्ल पीत हें

उत्फुल्ल पीत हें चंद्रबिंब हासरें
मरकलें वरी अन् झळाळलीं गोपुरें.
पसरलें धरेवर चंदेरी मोहन
ये झोत रुपेरी माझ्या खिडकींतून.

भरुनिया चांदणें राहे या दालनीं
अन् वस्तूंवरुनी पसरे नव मोहिनी.
हा तलम रुपेरी पडदा दारीं खुले
जणुं चंद्रकरांचा झोतच येथें झुले.

मुमताज तशी ही मच्छरदाणी उभी.
मोतिया फुलांचा सुवास कोंदे नभीं.
या गजांगजांतुन वितरे जें चांदणें
उमटवी भिंतिवर बिंब किती देखणें.

जणु करावयातें युगुलाचें कौतुक
हें चंद्र आयना आम्हाला नाजुक.
लीलेत राहुनी समोर याच्या किती
रेखिल्या आपुल्या आपण वदनाकृति

त्या रेखाकृतिचें चाले नित कूजन
पाहून बोललों कितिदां तरि आपण –
जोंवरी चंद्रमा हसेल नीलांबरीं
जोंवरी चांदणें येइल अभ्यंतरीं.

तोंवरी चिरंतन आपण होऊं इथें
हें प्रतीक अपुल्या प्रेमाचें बोलतें.
अजि जिना चढोनी जातां माडीवरी
कवडसा उभा तो दिसतो भिंतीवरी.

नजरेस लावुनी नजर तिथें बोलती
ज्या तुवां रेखिल्या सुरम्य रेखाकृति.
वेगांत जाउनी लावियलें दार मी
वावरे जीव हा घोर अशा त्या तमीं.

कापुरापरी हें मनांतलें चांदणं
घेनसे पेट अनू असह्य होई जिणं.

*

ठरवितें किती मी

ठरवितें किती मी यावें तुझियाकडे
मन निघे घेउनी वाऱ्याचें रूपडें.
लगबगा निघोनी येतें दाराकडे
अन् पुढें सुचेना जावें कोणीकडे !

अंगणीं उभे हे किती तुझे सोबती
' ही तुझ्या सख्याची वाट ' मला सांगती –
हें निळें पाखरूं म्हणतें ' ये इकडुनी '
दूर्वांकुर म्हणती ' येई या बाजुनी. '

हें इंद्रधनू तर वरुनी मज बोलवी
ही पाऊसधारा हातानें पालवी.
हा समीर येउन कानाशीं लागतो
' चल तुझ्या सख्याची वाट तुला दावितों.

हा चंद्रकिरण ये धरावया अंगुली
अन् निशा म्हणे ' मम सोबत तुज चांगली.
मज उत्साहानें न्याया तुझिया स्थळीं
किति स्नेहभरानें जमली ही मंडळी.

मी सावरिलें मन, सावरला अंचल
अन् पुढें निघाया उचलें हें पाउल –
अडखळे उंबरा – होउन काया लुळी
कोसळे खालतीं – कांहीं न कळे मुळीं.

एक क्षण !

निर्जीव या जीवनांत
असा येतो एक क्षण
बधीर हें माझें मन
पुन्हा घेई संजीवन.

पाहूं जातां भोवतालीं
आहे कोठें सुखरूप
आहे कोठे माणुसकी
जीवन घ काळरूप.

भीषण या जीवनांत
अणूपरी माझें दुःख
काय त्याला कवटाळूं
आणि भोगूं तेच सुख.

माझें सुख, माझें दुःख
लाडके हे माझे मात्र
काय त्यांचेंच कौतुक
कोठवरी त्यांना वाव.

कां न जाणे पराचिये
अंतरंगचें सुखदुःख
कांसया हें मन आतां
राहूं पाहे अंतर्मुख.

निर्जीव या जीवनांत
असा येतो एक क्षण
आणि बधीर हें मन
पुन्हा घेई संजीवन.

सांडगे

निळया मलमलीतुनीं गाळुनी. ग्रीष्माचें ये उन
जरा कोवळें प्रहर भराचे, हे चटका तापुन.
कुणी पसरली सदा अंगणीं शुभ्र अशी मलमल
थयथय नाचे ग्रीष्म तियेवर उधळित किरणावळ.

चमचा वाटी घेउन हातीं कुणी तिथें बालिका
घालि सांडगे रुंदट गोलट, शुभ्रांबरिं तारका.
सतेज निळसर ठिपके, नाजुक खसखस नक्षीवरी
एक हारिनें वस्त्रावरतीं ठेवितसे सुंदरी.

नव्या वधूचा साज कंकणें, साडी हिरवी तिची
शोभा वदनीं, मदिरा नयनीं, चमके नवलाइची.
ऊन तापतें जरा वरोनी, भान न तिजला मुळीं
लाल बुंद जरि तिची जाहली वदनकळी कोवळी.

" येतिल सुकुनी उद्यां सांडगे, चालिन नळणीवरी
सरसर येतिल वरी फुलोनी, रास फुलांची स्वर्गी.
स्पर्श किती अरुवार, वासही खमंग अन् साजुक
सेवुन त्यांना धनी जिवाचा करील किति कौतुक "

या स्वप्नाचा शीतल वारा खेळतसे अंतरीं
या स्वप्नाचा सुगंध मादक भान तियेचें हरी.
भाल टिपोनी मधुर हासुनी वरी तिनें पाहिलें
ऊन कोठलें, टपटपलीं तीं धवल जुईचीं फुलें.

अडखळे

अडखळे लिहितांना
हात कधीं अवचित
आणि निरखून डोळे
पहातात अक्षरांत !

काना वेलांटीचा डौल
मोड तशी अक्षराची
कधीं द्यावी कधीं नाहीं
रेघ अक्षरावरची !

नकळत उमटली
कुणाची ही काय तऱ्हा –
इवल्याशा रेषेमाजीं
भावजीवनाचा झरा !

नव्हेतच अक्षरें हीं
स्मृतिसुमनाचे झेले
एका एका अक्षरांत
भावगंध दरवळे !

म्हणूनीच लिहितांना
अवचित थांबे हात
धुकें तसें आसवांचें
उभें राही लोचनांत !

खुणा !

"लाल मऊ धुळीतील
उमटली खूण खूण
माझ्या अंतरींचा ठेवा
पहा गडे न्याहळून.

बघ इथें उमटलीं
चाकें कशीं दुचाकीचीं
नक्षी किती सुकुमार
किनारच पातळाची.

बाळ कोणी धावलासे
ओढ लागून घराची
इथें पाऊलें गोजिरीं
बघ दुडक्या चालीचीं.

इथें कोणा प्रेमिकांची
जोडी जाई विलगून
उमटली लगोलग
बुटा चपलांची खूण.

गेला कोणी अधिकारी
ठसवोनी अधिकार
बुटांतील खिळे त्याच्या
उमटले सुकुमार.

शेळ्यामेंढ्यांचा कळप
आला बघ घसाघसा
गोजिऱ्या त्या पावलांचा
साठवावा कसा ठसा.

सर सर आलीं पानें
फेर धरून नाचलीं
नाजूक ही त्यांची खूण
किती जपून ठेवली.

गजबजे अंतर हें
अशा लोभस खुणांनीं
येते परी एक वेळ
जाती साऱ्या या पुसोन ,

आणि अंतरावरून
जाई अंधाराचा लोळ
बसे तया न्याहाळीत
क्षीण दीपिकांची ओळ.

होऊनीया एकतान
आभाळही वरतूनी
कोरी बुजलेल्या खुणा
चांदण्यांच्या टांचण्यांनीं.

लाल मऊ धुळींतील
उमटली खूण खूण
माझ्या अंतरींचा ठेवा
पहा गडे न्याहाळून.

वाटे मला

ओथंबले मेंदी घोस
त्यांच्या परागाची उटी
लेऊनीया, मंद मंद
येई झुळूक गोरटी!

फुलें पारिजातकाचीं
ओघळती हळूवार
गंध त्यांचा झेलूनीया
समोर ये सुकुमार!

मंद शीत सुगंधित
येती झोत माझ्यापाशीं
येऊनीया बिलगती
लाडकीं हीं बाळें कशी.

कठोर हें मन परी
तोडी त्यांचा स्नेहपाश
ओढ जीवा वेगळीच
वेगळाच त्याचा ध्यास.

सागराचा खारा वारा
गंध त्याचा आणी धुंद
वादळाची ओढ त्याची
स्पर्श ओलसर सुंद.

आभाळ हो काळेंभोर
चहूकडे धूळ! धूळ!
बेफ़ाम हा धावे वारा
सुटे सागराचा तोल.

घुसमटे श्वास, जाई
देह-दुकुलाचें भान
वाटे मला आतां व्हावें
त्याच वादळास्वाधीन.

कधिं जीवन वाटे

कधिं जीवन वाटे वाळवंट वैराण
वा दावाग्नीनें घेरियलेलें रान.
होऊन सहन ना हृदयांतिल काहूर
मी निघूं पाहतें कुठें कुठें तरि दूर.

किरमिजी धुळीचा रस्ता रुंद निवांत
सुखवितो पावलां स्पर्शे शीतल शांत.
बिलगती तयाला भातखाचरें हिरवीं
ती सळसळणारी लक्ष्मी नयना भुलवी.

मधुनीच उभे हे उंच खांब तारेचे
सुखदुःख घुमावें ज्या मधुनी विश्वाचें.
ती जरा पलिकडे धडधड करते गिरणी
लयबद्ध नाद तो भरतो वातावरणीं.

ऐकून चित्तही करि त्याचा अनुवाद
जणुं यंत्रचि देतें यंत्राला पडसाद !
त्या चिमणीमधुनी निघे धुराची ओळ
तो गंध विलक्षण करी जिवा व्याकूळ.

या दुसऱ्या बाजुस उंचवटा खडकाळ
त्यावरुनी जाती आगगाडिचे रूळ
जातेच नागिणी क्षणांत फोफावोनी
सोडते उसासे भरलेले ठिणग्यांनीं.

थरथरती शेतें, रानपाखरें चिमणीं
अन् क्षणांत होतें स्तब्धचि वातावरणीं.
संपूच नये ही रम्य गोजिरी वाट
संपूच नये हें गंधित हिरवें शेत.

हे रूळ भेटुनी जाऊं देत सिमेला
अन् खांबांचीही अखंड राहो माला
तारेंत घुमूं दे विश्वमनींचें आर्त
चालूं दे गिरणी अशीच एकलयींत.

त्या ठिणग्या चमकत काळ्या गाढ धुरांत
रेंगाळत माझ्या मागुनिया येवोत.
हें पहात सारें शून्य मनें चालावें
पावलामागुनी पाउल हें उचलावें.

नाल !

रस्त्याकाठीं प्रचंड पिंपळ
पानांची अव्याहत सळसळ
गडद पोपटी हिरवट काळीं
पिंपळपानें लाल कोवळीं
ऐन दुपारीं झगमग करती
जललहरींचा भास निर्मिती
त्या पानांचा दाट पिसारा
त्यांतुन झरती प्रकाशधारा
शोषुन शीतलता रंगाची
कोमलता अन् पर्णांतरिची.

चिर प्रवासी सडक खालती
रुक्ष विरागी धूळभरू ती
तीहि लोभली त्याला पाहुन
घेई वळसा जाई जवळुन.
आणिक येथें कसली दाटी
पिंपळाचिया पारावरती
जमले येथें कशास खेडुत
काय चाललें असेल येथ.

दिसे बघा या दाटीमधुनी
बैल पाडला अडवा धरुनी
कुणी बैसले धरुनी वेसन,
कुणी ठेविलीं शिंगें दाबुन,

पाय टाकले बांधुन त्याचे
पोट दिसे वर दुबळें साचें.
पडलें तें असहाय जनावर
नाकांतुन ये स्वर किति कातर.

नालबंद अन् नाल काढतो
लोखंडी चकचकित नवा तो
खिळे हतोडा घेइ खुशाल
आणिक ठोकी खुरास नाल.
जातां येतां कधीं तेथुनी
गळ्यांत येतें कांहीं दाटुनि
नजर ठरेना त्या दृश्यावर
कुठेंतरी भिरभिरतें अंतर.

वाट चाल ती पुढची दुस्तर
सुसह्य व्हावी म्हणुन इथें तर
नाल खुरांना घेती ठाकुन
नाल खुरांना घेती ठोकुन.

तुझ्या घराला

तुझ्या घराला वाट जातसे पांदीपांदीतुनी
नाजुक वेलीवरी लगडल्या गुंजा दो बाजुनी.
लवली जागोजाग सुमांगी मेंदी काटावरी
तशी बाभळी, शुभ्र ओढणी काटेरी सावरी.

उंच जांभळा डोंगर शोभे सुनील क्षितिजावर
हिरवट काळें रान तळाशीं, दिसे जरा धूसर.
शिळा घालती रानपाखरें वारा करि सळसळ
भंवतालीं तर शांती दाटे गभीर अन् कोमल.

तिथेंच आहे तुझें चिमुकलें गवताचें झोपडें
काळें बाळें तिथें कोकरूं दाराशीं बागडे.
दाराशीं तूं उभी नेसुचें लुगडें गुंजेपरी –
लाल भडक अन् तंग नेसणी तशीच गुडघ्यावरी.

उभार उघडी, नुसती चोळी तारुण्या सावरी
लाल मण्यांच्या गळ्यांत पोती, मधे रुप्याची सरी.
साध्या भोळ्या नयनीं नाचे निर्भयता हासरी
हंसें कोवळें अर्भकापरी, भान मनाचें हरी.

नागर नीती शिकवाया तुज, आले तुझियाकडे
सौंदर्याच्या शांत जलाशयिं टाकावे कां खडे ?

होऊन माझ्यांतून निराळी

होऊन माझ्यांतून निराळी
मीच घेतसे रूप निराळें
तुझ्या संगतीं सदा राहते
अनुभवितें तें सुखचि आगळें !

तुझ्या सवें मी विहरत फिरतें
चंचल संध्यारंगामधुनी
तुझ्यासवें अंगावर घेतें
नक्षत्रांचें गुलाबपाणी !

चंद्रास्ताची विव्हल शोभा
भाव मनींचे आर्त नि कोमल
अनुभवितांना उत्कटतेनें
तुझ्यासवें मी होतें निश्चल !

हळू नि अस्फुट तुझें बोलणें
ऐकत बसते होउन तल्लिन
ठेउन देतें हृदयसंपुटीं
जसा साठवी गंध समीरण !

आणि बिलगुनी तशीच रमते
तुला पाहते डोळे भरुनी
डोळे भरुनी तुला पाहतां
खरेंच यावें जेही भरुनी !

—परंतु जग हें किती निराळें,
नव्हेच माझें, किती निराळें !

अवचित !

अवचित कोठें तरी
डोळे तुझे भेटतात
कोसळून वीजलोळ,
हृदयाचा तोल जात !

अवचित कोठें तरी
तुझी उंच अंगलट
दिसे, आणि जाई कशी
सुरी आंतड्यांत नीट !

अवचित कोठे तरी
स्वर तुझा येई कानीं
थिरथरे शरीर हें
मन जाई बधीरुनी !

अवचित कोठें तरी
तुझ्या लकबीचा भास
येई डोळ्यापुढें काळें
आणि होई कासावीस !

अवचित कोठें तरी
असें कांहीं आढळतें
कोरड्या या लोचनांत
आग उगाच जळते !

स्वाधीन

काळी करारी भुवई
चढी कमान पौरुषाची
काळी मादक किनार
मात्र गंभीर पापणीची !

आडकले, गुंतले मी
कमानींत किनारींत
कोसळले तेथुनिया
मदिरेच्या सागरांत !

नळीं, चौदाही रत्नांनीं
मज घेतलें झेलून
आणि तेव्हांपासूनिया
झालें तुझ्या मी स्वाधीन !

नक्षत्रफुलें

क्षणफुलें वाहुनी केलें तव पूजन
त्या निर्माल्याची उदंड ही पखरण
निर्माल्य जरी हा वास न उरला कसा
स्मरशिल पाकळीवरल्या नांबुस नसा.

तीं फुलें वेचतें आतां वेड्यापरी
अन् साठवितें तीं अंगाराच्या उरीं–
लागून आंच तीं रूपच घेतीं नवें
पाहून तयांना हंसलीं हीं आंसवें.

नक्षत्रफुलें तीं आतां तुज वाहुन
मी चालवितें तव अखंड हें पूजन !

सागरा

ऐकून सागरा गान भावगंभीर
तव सहवासाला होउनिया आतूर
जांभळ्या फुलांचा लेवुनिया शिणगार
तिष्ठते इथें ही सागरवेल अधीर !

जे तुषार येतिल कधीं तुझ्या लहरींनं
त्यानींच होत ही पुलकित आनंदानें
रसरसुनी येतें हिचें देखणं रूप
तव ध्यास घेउनी उभी इथें अश्राप !

मोहिनी पडोनी तुझ्या भव्य रूपाची
ही उभी नारळी इथें असे केव्हांची
सावळी कृशांगी, सुधाकुंभ घेऊन
सागरा, पाहते वाट तुझी हरखून !

तूं दूर परी रे तुझिया निश्वसितांनी
ही फुलून गेली अवघी रोमांचानीं
थरथरे तनू मन गोड भाव उसळून
अन् वाट पाहते होउनिया बेभान !

सागरा घेउनी ओढ तुझ्या सहवासीं
ही सिकता झाली तुझ्या पदाची दासी,
साहून ग्रीष्म अन् वर्षा आनंदानें
पसरून बाहु ही उभी इथें भक्तीनें !

लांबून कधींतरि फेकतोस नजराणा
ते शंख शिंपले, मोलाचाच खजीना
निरखिते सारखी, झाला तोच विसावा
अन् अक्षय चाले तुझा अंतरीं धावा !

या मुग्ध जीवांचे भाव गाढ हळुवार
सागरा, तुला का कधी तरी कळणार ?

निघतांना

निघतांना, सरकेना
    पाय कसा चपलेंत
आणि गंधवालावरी,
    हात कसा रेंगाळत !

नजर ही खोडकर
    जड झाली पापणीला
ओठ उगाच शोधिती
    कांहीतरी बोलायला !

हालचालीनें या तुझ्या
    हाले माझा पारिजात
मोती पोवळ्यांची रास
    पायाखालीं ओसंडत !

कलावंतिणीचा वेल

कलावंतिणीचा वेल
    विस्तारला दारावरी
डोळे काय ठरतील
    लालबुंद गेंदावरी !

उभी त्याच वेलीखाली
    पाठमोरी कोणीतरी
सुरंगीचा वळे सर
    कृष्णकेशभारावरी !

डाळिंबाच्या फुलावरी
    साडी लाल डौलदार
निळ्या गर्द किनारीची
    नागमोड मनोहर !

अर्ध उघड्या पोठ्या
    केवड्याच्या कणसाच्या
काळ्या शार सपातांत
    टाचा लाल कमळाच्या !

पाहूनीया रंग रंग
    चाले रेंगाळत ऊन
रंगेलही गुल्मोहर
    उभा कसा बेहोषून !

तुझ्या वाटेवर !

सख्या, तुझ्या वाटेवर
पापणीच्या पायघड्या
आंसवांनीं सुगंधिल्या.

सख्या, तुझ्या वाटेवर
नजरेची रोषणाई
नयनींची नवलाई.

सख्या, तुझ्या वाटेवर
नाद घुमे नगाऱ्याचा
हृदयींच्या स्पंदनाचा !

नाहीं, येणार तूं नाहीं
तरी स्वागताचा थाट
आणि पाहतें मी वाट !

गजांतुनी मी

गजांतुनी मी पाहत बसलें
आकाशाचें सुनीळ मार्दव.
नारिंगी कौलारें रेखिव
कुंपणवेली हिरव्या कातिव
रंगविलासीं हृदय लोभलें.

पाताळांतुनि सरसर आली
लोखंडाचीं मुसळें भीषण
आकाशाला भिडलीं जाउन
पुरें टाकिलें मजला घेरुन
किंकाळी हृदयाची थिजली !

पत्राचे कपटे

पत्राचे कपटे, सरपटत
येऊन पडले, माझ्या पायाशीं,
निळ्या शाईचे, शब्द रेखीव
पाहती वर, केविलवाणे –
नजर त्यांची, चुकवुनी मी
निघालें धावत, गाडी साधण्या
लागे काय धाप–केवढें स्पंदन !
फलाटावरून, हालली गाडी
समोरून माझ्या, गेली वेगांत
आणि मी उभी, उभी तेथेंच
पाहत पुढें, विस्फारून डोळे.
वाऱ्याची ओढ, धुराचा लोळ
लाल ठिणग्या, आल्या डोळ्याशीं.
घेतले घट्ट जे, मिटून डोळे –
उघडूं पाहतां, नाहीं जाणीव !
बंद पापण्या, बंदच झाल्या.
आंधळी झालें–पुरी आंधळी
आणि बाजूनी, गळलीं आंसवें.
टेकले तोंच, नयनावरी
थंडगार ओठ, तुझाच स्पर्श
तुझाच परी, गोठल्या रक्ताचा
भीतीनें, प्रीतीनें, दडपलें ऊर !
असाहाय्य डोळे, वर पाहती –
मलीन कौलार, क्षीण झरोके
गलिच्छ कोळी, काढून धागे
गुंफीत होता, जाळें आपुलें !

चांदणें

चांदण्याची रात्र गोड
लोचनांत साठवूनी
मिटूनिया घ्यावी वर
हळू, नाजूक पापणी !

आणि त्याच चांदण्याची
उभारावी स्वप्नसृष्टि
रातभर जीवावर
व्हावी अमृताची वृष्टि !

पाखराच्या पिसापरी

पाखराच्या पिसापरी
संध्यारंग विखुरले
उष्ण शीत खारा वारा
धुंद सावकास चाले !

नुकताच ओसरला
उधाणाचा मत्त पूर
शांत तृप्त सागराचें
पाणी पोंचे दूरवर !

सुखावली धरणी ही
पडे मिटूनीया डोळे
ओल्या सुस्त रेतीवर
मनांतील स्वप्न खेळे !

उभी पाहत मी दृश्य
किती वेळ, किती वेळ
उसळती गोड भाव
एक तुला कळतील !

घुंगुर

माझ्या मनिंचें खुळें पाखरूं
मणिबंधावरि तुझ्या उतरलें
आणिक तूं तर दुष्ट नष्टसा
घुंगुर त्याच्या पदीं बांधिले.

धूसर विरल

धूसर विरल, श्यामल आभाळ
फिकट पांढरें, सूर्याचें वर्तुळ
पांढरें गढूळ, रेशमी ऊन
मधून मधून, धारांची शिंपण !

खालती हिरवा, सतेज माळ
पिवळ्या लहरी, पिवळी झळाळ
उंच या वृक्षांना, पिवळा मोहोर
बिंदूत बिंदूत, पिवळें अंबर.

प्रमळ सावळी, कोण ही जननी
गोमटें तान्हुलें, पायावरी न्हाणी
तेला हळदीचें, पिवळें कोवळें
सतेज बालक, रूपच आगळें !

चांदीचा कलश, अमृताचें पाणी
बाळाचें कौतुक, करीते जननी
जाईल तें पाणी, सागराच्या तळीं
देईल वैडूर्य, रत्नांना झळाळी.

त्याच पाणीयाचा, घेऊन मुलामा
येईल अंबरीं, पिवळा चंद्रमा !

आली माहेरपणाला

आली माहेरपणाला
आणा शेवंतीची वेणी
पाचूं मरव्याचे तुरे
जरी-कुसर देखणी !

आली माहेरपणाला
आणा रवा तूप लोणी
केशर वेलचीचा
वास भरे कोनो कोनीं !

आली माहेरपणाला
चाले कौतुक सोपयांत
माजघरीं चुलीपाशीं
झेंडूच्याही फुलोऱ्यांत !

कौतुकाची गोड लाट
अशी येतां अंगावर
थर थर पापणींत
आणि डोळे कुठें दूर !

नव्या जाणिवेची कळ
कशी कुणा सांगायाची
नव्या संसाराची राणी-
राणी नाहीं हृदयाची !

बोलायाला निवांत कांहीं

बोलायाला निवांत कांहीं
हॉटेलामधिं शिरलों आपण
आणिक कुठल्या उत्साहानें
मागविलेही पदार्थ खच्चुन.

बोलावें तों–तशी नेमकी
जाणिव झाली कशी विसंगत
नव्हतें कांहिंच बोलायाला
डोळे होते डोळा चुकवित.

न्याहाळित मी जपानि तरुणी
तूंहि काढली नोट खिशांतुन
अर्धा कपहि चहा न सरला
निमुटपणानें उठलों तेथुन !

नकळत वळलीं दूर पावलें
कशांतून तरि सुटलों वाटुनि
नकळत वळले बाजुस डोळे
परतायाची ओढ लागुनी !

नादतंद्रा

नादतंद्रेची लागता चाहूल
लोटावी मंचकीं अधीरी काया
आणखी द्यावें पूर्ण अवधान–
नाजूक पावलें नाजूक आघात
नाचतें हृदय चालतें स्पंदन
नर्तन लहरी आघात नाद
रोमारोमांत नसानसांत
गेले भिनून नादच नाद !

घड्याळ काढी नाजूक शब्द
पाखरूं बोले वळचणीशीं
आगगाडीचे धावते ताल
ऐकत नाचे बेहोष हृदय
पिऊन कांहीं विलक्षण मद्य !

रसरसलीं कानाची पाळी
डोळ्यांत आली मदिर आग
पायाचीं बोटें चाटलीं जणूं
पाताळांतील दिव्य नागिणीनीं
भारावले डोळे घेतले मिटून !

सुसाट धावता भीषण मेघ
प्रचंड काळी समुद्रलाट
घोंघावणारा तुफानी वारा
धरूनी यांची उन्मत्त अंगुली
नाचतें हृदय द्रुत लयींत !

हातांत कुणाचा कढत स्पर्श
पायावरी कुणी फिरवी हात
कपाळावरी कोमल बोटें
बोचलें दंडांत तसेंच कांहीं
आणि उसळली काळोखाची धूळ !

उसळून आले काळ्या धुळींतून
हिरवे निळे लाल पिवळे
गोल ठिपके, गोल चांदण्या
तेजोगोलावरी टाकत पावलें
नाचत हृदय चाललें पुढें !

धुळीचा झाला भीषण सागर
काळेंच पाणी कुठें न क्षितिज
आणिक ऐकूं ये धावत येणाऱ्या
प्रचंड लाटेची मादक गर्जना
लागून विचित्र ओढ आंतून
चाललें हृदय जवळ जवळ !

जाणिवेचे कांहीं उरले तुकडे
पडले येऊन किनाऱ्यावर
रुग्णालयींचा लोखंडी पलंग
रिकामा रिकामा आणि उलटा
आतुर लाडिक बाळाची हांक
दैनिकांतील ठळक अक्षरें
'इंदिरा निघाली जपानला' हीं !

आणिक आल्या चारी बाजूंनीं
कभिन्न काळ्या लाटाच लाटा
नादावलें पुरें हृदय निघालें
खालतीं घालतीं, आंतच आंत !

दीपावली

उघडून ऊजदार
क्षणभर रेंगाळावें
आणि समोर सृष्टीनें
डोळे भरून हंसावें !

येई तोंच दूधवाला
कुशल समाचार
भांड्यांत धार तशी
नयनीं ही स्नेहधार !

येई तसा कामवाला
ओठांत कांहीं छंद
भांड्यांना स्वर्णकांति
आणि डोळ्यांत आनंद !

किलबिल गोड गोड
जागें होई घरकूल
हासऱ्या लोचनांचा
मग घरभर खेळ !

दुपारच्या वेळीं
दाराशीं मुके प्राणी
पोरके, भुकेलेले
प्रेमें भरल्या लोचनीं !

मित्रमैत्रिणींचें
भरे संध्यासंमेलन
स्नेहाळ डोळ्यांतून
स्नेहज्योतींची उधळण !

अंतरींच्या अंतरांत
हृदयाच्या गाभाऱ्यांत
जीवसख्याची नजर
तेवते शांत शांत !

अशी माझ्या घरीं दारीं
अक्षय दीपावली
माझ्यांतील अमावास्या
तिच्यामुळें सुखावली !

पतंग

अंधारून येतां दारीं
लावतें मी शामदान
आणि पतंगांचा थवा
आंत येतसे धावून !

सुकुमार जलरंगी
पंख त्यांचे थरारती
फेर धरून नादानें
ज्योतीवरी झेप घेती !

आलें लोचनांत पाणी
पाहून ती वेडी ओढ
आलें ओठावरी हासूं
पाहून तें वेडें वेड !

आज काळोखतां घर
लावी कुणी शामदान
आणि पतंगांचा थवा
आंत येतसे धावून !

त्याच ओढीनें वेडानें
कोसळती ज्योतीवरी
पंख जळल्या कायेची
तळमळ काचेवरी !

पाहते तो आत्मयज्ञ
रुक्ष नजर लावूनी
नाहीं ओठावरी हासूं
नाहीं लोचनांत पाणी !

अजूनीही

अजूनीही जागा आहे
स्पर्श तुझा कायेवरी
आणि अंगाचा सुगंध
खेळतसे श्वासावरी !

अजूनीहि जसे तसे
बोल तुझे श्रवणांत
आणि नयनींचे भाव
उभे नीला रोहिणींत !

तुझ्यांतील सारें तुझें
आहे जरी बिलगून
दिसामाशीं तुला परी
चाललें मी विसरून !

अकालीं येती

अकालीं येती काळे नि सुंद
मेघ जमून घेरून नभांत
वाहतो तसा थंड ओलासा
हवाहवासा वाऱ्याचा झोत
निरागस तरी लोचट लाघट
हासरा चावरा !—

अधिऱ्या उत्कट कढत कायेच्या
कणाकणांत रोवतो अल्लद
नाजूक दांत, दाबतो कळ—
आणि मनीची दिव्य वसाहत
इवले सोनुले फिके जांभळे
कांच बंगले !

लागती त्यांत मंद नि धुंद
हिरवे निळे विजेचे दिवे
नाजुक पंखी पराग कोमल
संवेदना परी करती नर्तन
अंधुक देखणें लोभस दृश्य
गंधर्व नगरी !

मध्यरात्रीं

मध्यरात्रींच्या शीतळ अंधारीं
स्वच्छ अंतराळीं
अवचित आलें कांहींसें हाढून
उठलीं वलयें;
सागराची लाट किनाऱ्यापाशींच
आली उमळून;
हवाही हलली, क्षण थरारली
नारळीचीं पातीं;
आभाळांतील नक्षत्र तेंही
कललें क्षणैक;
मनोमनाला वेढून टाकी
भावतरंग;
आतां त्यांतून पडाया बाहेर
धडपडतांना –
कासावीस मन होणार विकल
विव्हल घायाळ !

भृंग

भृंग यावा-यावा परी
उमलत्या कमळांत
पहाटेच्या स्वप्नामध्यें
येसी तसा अभावित !

विसरून सारें कांहीं
उतावीळ मन भोळें
धावूनीया होई पुढें
उघडून दोन्ही डोळे !

आल्या तोंच कांतून
लोहसळ्या तप्त लाल
आणि अश्राप डोळ्यांत
उठे धूर-काळा जाळ !

भाग्यलक्ष्मी

घराची ही भाग्यलक्ष्मी
उभी सदाची घरांत
फिरे तिच्या मागुनीया
शीत सुगंधित वात !

दिठीमधें चंद्रधारा
ओठीं फुलें आनंदाचीं
कायेमध्यें लवे वीज
हातीं चव अमृताची !

घरादाराचा विसावा
शेजाऱ्यांना नित्य ओढ
आल्या गेल्या पाहुण्याचे
निघतांना पाय जड !

दिसभर कष्ट शीण—
जडावती पापणींत
जादुभरल्या ओठानें
टिपूनीया घेई कांत !

अशुभ !

करकरे तीन्हीसांज
काय अशुभसूचक
कशी कातर पाखरें
कोटरांत झालीं मूक !

काळवंडली धरित्री
मनीं कशाचें काहूर
तारकांच्या कुंडलींत
पाही प्रश्नाचें उत्तर !

धुरकट अंधारांत
कोण टाकते उसासा
श्रांत, क्लांत माझें मन
घेई सारखा कानोसा !

इथें तिथें उगीचच
वावरत राहे कोण ?
कोण आहे उभें तेथें
उगीच खोळंबून !

श्वास लपे आंत आंत
ओली चिंब झाली मूठ
ह्रदयींचा रावा परी
फडफडे पिंजऱ्यांत !

पूर्ण विराम !

अर्ध-स्वल्प विरामांचें
रेंगाळणें जीव घेत
उद्गाराची तशी कांडी
उगा जीव भुलवित !

प्रश्नचिन्हाचा हा हूक
गळां घालतो संकट
अर्धस्फुट रेषेमाजीं
वादळाची घुसमट !

वाटे तुला शिकवावें
आतां एक-एक चिन्ह
अर्ध्या अपुऱ्या वाक्याशीं
पूर्ण विरामाची खूण !

विस्तीर्ण गुहा ही

विस्तीर्ण गुहा ही आंत किती अंधार
अन् दर्प तयाचा जुनाट बाधिक गार.
रोखून पाहतां तम घेतें आकार
हलतात आकृती स्तब्धपणानें दूर.

ही धूळ भुईची पाउल दचके तींत
हिमकठोर भिंती, स्पर्श करीना हात.
या दारांतुन ये क्षीण उनाचा झोत
दावितो दुतर्फा स्तंभ उभे रांगेत;

हीं युगें उभीं का घेउनिया आकार
कुणि कराल दाढा, दात्री कुणि अभिसार.
त्या स्तंभामागें दगडी भव्य कमान
ध्यानस्थ तीमध्यें बुद्ध भव्य अन् दीन.

निर्बुद्ध हास्य तें विलसे वदनावरती
अन् तशी ढापणें पुरीच डोळ्यावरती.
ये क्षीण उसासा कोठुन कीं माझाच
त्या वातावरणीं घुमे केव्हढा तोच.

दचकून घेत मी स्तंभाचा आधार
तों हंसे खदखदा त्यांत कुणी भेसूर.

सोन्याची घागर

सलज्ज संध्यारमणी नवथर
सोन्याची करिं घेउन घागर
क्षीरसागरावरी वाकुनी
घेत काय ही अमृत भरुनी !

तोंच कुणाची लागुनि चाहुल
अजाणतां हो मन पर्याकुल
अंगांगांतुन सुखकर थरथर–
हातांतुन अन् सुटली घागर !

दचकुन पाहे दूर समोर–
कुणि पुरुषोत्तम श्यामल सुंदर
करीं तयाच्या तिचीच घागर
खुणवी 'रमणी येइ येथवर' !

सावरून जरतारी अंचल
झाकुन डोळ्यामधली दौलत
गालावरल्या खळीमधें अन्
लपवुन हृदयामधलें ईप्सित !

लगबग मागें फिरली बाला
पळालीच मग किती बावरुन
जातां जातां परि घाईनें
तुटला पायामधला पैंजण !

आणि उभा तो तसाच तेथें
काय लागली प्रीतिसमाधि ?
नयनांतरिं ये धुंद चांदणें
धुंद श्वसन अन् पुष्पसुगंधी !

आगगाडिंतिल खिडकीपाशीं

आगगाडिंतिल खिडकीपाशीं
डोळ्यांच्या सज्जांत येउनी
माझ्या मनिंच्या गोड सारिका
उभ्या राहिल्या ओठंगोनी !

मला न कळलें केव्हां कोठे
हळूंच अन् एकेक पळाली–
प्रवासांतुनी जरी घरीं मी
उगाच मनिची जाणिव शिणली !

रात्र भुरभुरे जरी चांदणें
अंगाईचीं गाउन गीतें
हुरहुर आंतुन तशीच जागी
उगा कुणाची चाहुल घेते

आल्या–आल्या–तोंच सानुल्या
"किती सुखी मी" सांगत मजला
किती विलक्षण नादी पोरी
मला बिलगल्या कीं ग्रहमाला !

धुकें अडकलें केसांमधुनी
गार गार किति गाल नि ओठ
शिखरावरचा मेघ सावळा
चुंबुन आली ही तर थेट !

हिनें खोविले केसांमधुनी
तुरे साजिरे रानफुलांचें
घमघमली तर अवघी काया
सौख्य भोगिलें मोहफुलांचें !

नाजुक भितऱ्या डाळिंबीची
लालभडक अन् तशी धिटाई
शिकून आली ही लाजाळू
पाहुन झालें विस्मित मीही !

वेडावुन ही पुरीच आली
कळकांच्या कां वेटांमधुनी
भोळ्या तिथल्या आठवणींची
शीळ घालुनी घुमवी गाणीं !

आल्या भरतीच्या या लाटा
पुरें टाकिलें मला भारुनी
दुडुदुडु धावत तशाच शिरल्या
स्वप्नाच्या दुलईंत गोळणी !

कौतुक !

धांवत हट्टी वारा अडवा
आडविणारा हात तुझा का
चमचम बसतो पाउस तिरपा
ओळखिचा तो स्पर्श तुझा का–
कशी अशी मी गोंधळलें तरि !

पुढें मुळीं ना पाउल उचले
कसें आवरूं वस्त्र कळेना
भिजल्या देहीं आग उफाळे !

नशांत वरती त्या घनमाला
उभा मोवतीं माळ अगंतुक
वाटेवरती मीच एकटी
बघसि अंत कीं बघसी कौतुक !

चतुर कुशल तूं

चतुर कुशल तूं रसिक सहेली
गोड जिव्हाळा तुझ्या भाषणीं
मुळून–जातां बोलुन कांहीं
डावलसी नें सहज हासुनी !

कधीं सहलना वनश्रींतुनी
रसिकताच तूं संगे सुंदर
शोभा दाविसि, रंगसि, रमसी
चालसि, बोलसि राखुन अंतर !

तळ्यावरची कधीं सुपारी
हलुच उचलसी दो बोटांनी
शुभ्र पांखरूं गोजिरवाणें
दाणा अलुद घेतें टिपुनी !

हस्तांदोलनि पुढें करावा
हात अधीरा समजावणिचा
स्पर्श तुझा परि अबोल सावध.
पुरता कळतो अर्थ तयाचा !

विरक्तिची अन् आसक्तीची
अशी कशी ही तुझी भुलावण–
चिडतो, चिडतो परंतु भुलतो
अशी कशी ही तुझी भुलावण !

कोवळ्या अंधारीं

कोवळ्या अंधारीं दर्याच्या किनारीं
बसते तशीच, एकटी एकटी
एकटी कशी–तुझ्या विचारांत
–तुझ्या विचारांत रंगता रंगता
येते मनाला अशी कांहींशी ओढाळ मस्ती !
पाहती वरून सप्तर्षि चोरून
काढावी खोडी, हळूच त्यांची
ओढावी दाढी !
व्याध मंगळ अभिजिताचे
रंगेल खडे आणावे चोरून
तुझ्या शर्टाचीं होतील बटणें बोटचाळ्याला !
कृत्तिकासमूह घेऊन हातांत
होऊन अल्लड मांडावा खेळ
सागर गोट्यांचा–पांचाखाचाचा !
मस्तीत येणाऱ्या ताठर लाटेचा
ओढावा पदर, आणि लपावें वाळूच्या आड !
शिरावें थेट दर्याच्या कुशींत
आणि निथळावें अंगावरून खारट पाणी–
पाण्याचे थेंब !
अशी कांहींशी ओढाळ मस्ती
येते मनाला–
तुझ्या विचारांत, रंगता रंगता–

समर्पण !

येतां कधिं तरि जाग अवेळीं
दूर ऐकुं ये तुझेंच घोषित
तशाच लाटा जादुगारिणी
नजरेला मम नेतीं भुलवित !

अशी सदाची मनोमनीं तर
ओढ तुझ्या रे सहवासाची
तुझ्या किनाऱ्यावरी सागरा
लटकें जीवन विसरायाची !

रंगांची तव चंचल माया
तींत सदाचा जीव डुबावा
वारा खारट मासोळीचा
अंगावरती अलगद ल्यावा !

तुझ्या नीळसर क्षितिजावरती
फसवीं स्वप्नें मम वितळावीं
सुखदुःखें अन् अवघड हलकीं
तुझ्याच लहरीवरी हलावीं.

गभीर सुंदर तुझी कहाणी
लाटांनीं मज कथन करावी
माझ्या मनिंचीं वाक्यें अपुरीं
पुरी कराया वाहुन न्यावीं !

चकित राहुनी किनाऱ्यावरी
तुझें पहावें कठोर तांडव
लाटांवरती हेलकावतां
जाणावें तव समर्थ मार्दव !

तुझीं तुफानें, तुझीच शांती
तुझीच भीती, तुझी भुलावण
तुझेंच ध्यावें रूप मनानें
आणिक व्हावें तुला समर्पण !

चंद्रकोर !

आठवतें प्रेम तुझें
        पूर्ण चंद्र पौर्णिमेचा
तसा तुझा सहवास
        झिरीझिरी चांदण्याचा !

चांदण्याची दुरावण
        आहे तशीच सुंदर
हृदयाच्या काठावरी
        टेकलेली चंद्रकोर !

चंद्रकोरीची जखम
        ताजी सदा हृदयांत
उजळते तिच्यांतून
        क्षीण चांदण्याचें रक्त !

